

Ruokolahden kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2022



Nimi	Ruokolahden kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2022
Kunta	Ruokolahti
Hyväksymispäivämäärä	24.8.2022
Pdf luotu	25.8.2022

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.	1
1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.	2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	4
1.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	7
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	9
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet.	9
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	11
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	13
2.4. Arvoperusta.	15
2.5. Oppimiskäsitys.	16
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	16
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	18
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen.	18
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.	19
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.	19
2.7.4. Monilukutaito.	20
2.7.5. Digitaalinen osaaminen.	20
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen.	20
2.8. Paikallisesti päätettävät asiat.	20
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	22
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	23
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	24
3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	25
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	25
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	25
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	26
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	26
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	28
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	28
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	30
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	31
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	33

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	33
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	35
4.3. Monipuoliset työtavat.	36
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	37
4.5. Oppimisen alueet.	39
4.5.1. Kielten rikas maailma.	39
4.5.2. Ilmaisun monet muodot.	42
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme.	44
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	46
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	47
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	50
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	52
4.7. Paikallisesti päätettävät asiat.	54
5. Lapsen tuki.	55
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	55
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	58
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	58
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	59
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	60
5.3.1. Yleinen tuki.	62
5.3.2. Tehostettu tuki.	63
5.3.3. Erityinen tuki.	64
5.3.4. Tuen muodot.	65
5.4. Lapsen tuen arviointi.	67
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	68
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	71
5.7. Paikallisesti päätettävät asiat.	72
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	74
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	74
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	75
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	75
7.2. Paikallisesti päätettävät asiat.	78

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisuuden periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

1 Varhaiskasvatustilain (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatustilain 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustilain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatustilain 2 §

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä⁸.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

6 Varhaiskasvatustalaki 21 §

7 Varhaiskasvatustalaki 1 §

8 Varhaiskasvatustalaki 22 §

9 Lastensuojelutalaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

10 Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

11 Suositus

12 Varhaiskasvatustalaki 20 §

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa kunnan järjestämää varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelma noudattaa valtakunnallisten perusteiden mukaista asioiden käsittelyjärjestystä ja se on laadittu suomen kielellä. Se on koko varhaiskasvatushenkilöstöä velvoittava asiakirja. Ruokolahdella varhaiskasvatusta järjestetään ainoastaan Ruokolahden päiväkodissa ja tämä varhaiskasvatussuunnitelma on sekä järjestäjä että yksikkökohtainen. Suunnitelman edellinen laajempi päivitys tehtiin 2019. Opetushallitus on määrännyt helmikuussa 2022 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2018 voimaan tulleen varhaiskasvatustlain sekä joulukuussa 2021 hyväksytyjen varhaiskasvatustlain muutosten mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen tarkoituksena on ollut päivittää perusteasiakirjan käsitteet, sisältö sekä lähdeviitteet vastaamaan uutta lakia. Uusien 2022 voimaan tulleiden perusteiden pohjalta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on siirretty e-perusteisiin, jolloin asiakirjassa on näkyvissä kokonaisuudessaan valtakunnalliset perusteet ja paikallisessa osuudessa tarkennukset. Päivitys on tehty yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien, varhaiskasvatuspäällikön, päivähoiton ohjaajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kesken. Luvun 5 osalta on tehty maakunnallista yhteistyötä liittyen Oppimisen tuen ja inklusion kehittämistä yli kuntarajojen Etelä-Karjalan varhaiskasvatuksessa -hankkeeseen. Hankkeen työryhmien kokouksiin ovat osallistuneet varhaiskasvatuspäällikkö ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Osa henkilöstöstä on osallistunut hankkeessa toteutettuihin koulutuksiin.

Koko henkilöstön, lasten ja perheiden osalta palautteita huomioidaan ryhmävasuihin kirjattujen arviointien ja arvioinnin vuosikellon mukaisesti. Huoltajille on järjestetty vuosittain asiakastytyväisyyskysely, jonka tuloksia hyödynnetään. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan Ruokolahden esiopetussuunnitelma niin, että ne yhdessä muodostavat oppimisen

¹³ Varhaiskasvatustlain 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatustlain 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatustlain 65–73 §

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

jatkumon perusopetukseen ja antavat pohjan esi- ja alkuopetuksen yhteistyön toteutumiselle yhdessä laaditun vuosikellon mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle sekä tukea perheiden hyvinvointia. Lapsen ja perheen tuen tarve pyritään huomioimaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Etelä-Karjalan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sekä kunnan hyvinvointikertomuksen tavoitteiden mukaan lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen kunnassa tapahtuu yhteistyössä eri hallinnonalojen kesken. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Hyvinvointipalvelujen tehtävänä on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Terveelliset elämäntavat ja liikunnan lisääminen ovat keskeisiä toiminnassamme. Tuemme lasten kulttuurikasvatusta ja osallistumme Metku-toimintaan.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitetessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²⁰.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja

¹⁷ Varhaiskasvatusturva lain 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatusturva lain 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatusturva lain 23 §

²⁰ HE 148/2021, s. 34

²¹ Varhaiskasvatusturva lain 23 §

arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁵. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arviotaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä²⁸.

22 Varhaiskasvatustilain 23 § ja HE 148/2021 s. 34

23 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

24 Varhaiskasvatustilain 41 §

25 Varhaiskasvatustilain 23 §

26 Varhaiskasvatustilain 15 e §

27 Varhaiskasvatustilain 40 §

28 Varhaiskasvatustilain 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §



Ruokolahti

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa yhdistyvät lapsen, huoltajan ja henkilöstön havainnot ja näkemykset. Vasu sisältää keskustelun lisäksi lapsen vahvuuksien, tarpeiden ja mielipiteiden selvittämistä ja havainnointia sekä lapsen aiemman vasun toteutumisen arviointia. Lapsen vasun laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja huoltajat sopivat yhteisen palaveriajan vasun laatimiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan toimintakauden syyspuolella, viimeistään vuodenvaihteeseen mennessä. Yhteistyössä huoltajien kanssa myös sovitaan, osallistuuko lapsi varhaiskasvatussuunnitelmansa laadintapalaveriin, vai onko hänen mielipiteensä selvitetty ja kirjattu suunnitelmaan jo aiemmin hänen kanssaan käydyn erillisen keskustelun pohjalta tai muulla asiaan soveltuvalla tavalla. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan sähköiseen toiminnanohjausjärjestelmään Daisyyyn, jonne huoltajat voivat halutessaan käydä kirjaamassa valmiiksi myös omia havaintojaan ja näkemyksiään ennen vasukeskustelua. Tämä jouduttaa suunnitelman laadintaa ja keskustelun kulkua. Daisyn varhaiskasvatussuunnitelma-pohja sisältää lapsen, hänen huoltajiensa sekä varhaiskasvatushenkilöstön näkemykset oppimisen eri osa-alueista. Varhaiskasvatuksen opettajan kirjaukset lapsesta täydentyvät luontevasti muiden lapsen kanssa päivittäin työskentelevän henkilöstön huomioilla ja näkemyksillä. Vasupalaveriin voidaan kutsua tarpeen mukaan esim. varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai muita moniammatillisia tahoja. Lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa korostuvat keskeisinä konkreettiset, varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan kohdistuvat toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii arjen työvälineenä pedagogiikan suunnittelussa, ja yksittäisten lasten suunnitelmien pohjalta muodostetaan kunkin ryhmän vasu. Kaikkien lapsen kanssa työskentelevien on oltava tietoisia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatusta tavoitteista. Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan jatkuvasti, ja arviointia kirjataan varhaiskasvatuksen opettajan toimesta suunnitelmaan kauden aikana. Perheelle voidaan tarjota myös arviointipalaveri tai useampi tarpeen mukaan toimintakauden aikana.

Lapsen lääkähoidosta sovitaan tapauskohtaisesti, tarvittaessa yhteistyössä Eksoten asiantuntijoiden kanssa. Lapsen lääkähoidosuunnitelma kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lyhytaikaista lääkähoidoa varten vanhemmat täyttävät Lääkehoidosuunnitelman tai tarvittaessa Lapsen lääkähoidon ja muiden hoitotoimenpiteiden suunnitelman. Lääkkeiden antaminen merkitään aina tehtyihin suunnitelmiin. Lasten pitkäaikaisista lääkityksistä laaditaan lisäksi Lääkehoidosuunnitelmien yhteenveto yksikössä. Lääkehoidossa käytetään Eksoten verkkosivuilta löytyviä lomakkeita. Lasten lääkkeet toimitetaan päiväkotiin aina apteekin pakkauksessa.

Ruokolahden varhaiskasvatushenkilöstö on koulutettu Lapset Puheeksi-menetelmän osaajiksi, ja paikallisesti on päätetty, että LP-menetelmän mukainen keskustelu tarjotaan kaikille lapsille 3- ja 5-vuotiaina. Lapsen huoltajat kuitenkin päättävät keskusteluun osallistumisesta. Keskustelun voi käydä varhaiskasvatuksen opettajan sijasta myös menetelmään koulutautunut varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Varhaiskasvatushenkilöstö vastaa keskusteluun kutumisesta, ajankohdan sopimisesta sekä huoltajien perehdyttämisestä menetelmän pääperiaatteisiin.

Ruokolahti on ollut mukana työstämässä ns. Hyvä Päivä-materiaalia yhteistyössä Imatran, Rautjärven ja Parikkalan varhaiskasvatuksen sekä Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu: n (EKLU) kanssa. Materiaali on osa Elintapaneuvonnan palvelupolku-hanketta. Materiaalin avulla kannustetaan perheitä tekemään terveyttä ja hyvinvointia tukevia arkisia tekoja, eli rakentamaan lapsen ja koko perheen hyvää päivää. Em. kunnissa on linjattu, että ns. Hyvä Päivä-keskustelu käydään kaikille 4-vuotiaille varhaiskasvatussuunnitelmapalaverin yhteydessä.

Tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytänteet on kirjattu [arvioinnin vuosikelloon](#).

Hallintosäännön mukaan varhaiskasvatuspäällikkö päättää varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tukipalveluista, esiopetusoppilaan ottamisesta erityisen tuen piiriin sekä avustajapalvelujen myöntämisestä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

1.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatustavan mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa ja muualla näissä perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan käyttää perustetextiä. Olennaista on kuitenkin avata ja konkretisoida tekstiä siten, että se ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä paikallisesti.

Paikallisesti voidaan laatia erilliset suunnitelmat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat voidaan laatia myös järjestäjien yhteistyönä.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä kokonaan tai osittain joko kunta-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena. Yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä edellä mainituin periaattein tai koko palveluntuottajan toimintaa koskevana²⁹. Paikallista suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja sitä kehitetään arvioinnin pohjalta.

Paikallista suunnitelmaa laadittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää

- millä kielillä varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään*
- laaditaanko varhaiskasvatussuunnitelma kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina*
- millaista varhaiskasvatussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään*
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa*
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon*
- miten paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään (katso myös luku 7).*

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- *lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauksessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvä yhteistyö ja vastuut varhaiskasvatustlain sekä näiden perusteiden mukaisesti*
- *varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt*
- *tukeen liittyvien hallintopäätösten³⁰ laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta.*

30 Varhaiskasvatustlain 15 e §

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³¹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³². Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³³.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁴. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³⁵.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁶. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁷ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁸ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁹. Suomen perustustilain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella⁴⁰. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴¹, tasa-arvolaki⁴², Euroopan

31 Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

32 Varhaiskasvatustilain 1 §

33 Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

34 Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

35 Varhaiskasvatustilain 52 §

36 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

37 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

38 Hallintolaki (434/2003)

39 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

40 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

41 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

ihmisoikeussopimus⁴³, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴⁴, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴⁵, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁶ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁷.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁸, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁹. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustalakea⁵⁰, sosiaalihuoltolakea⁵¹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵², kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵³ ja terveydenhuoltolakea⁵⁴ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalakeissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalakein⁵⁵ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustalakeisympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalakehenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatustalakeessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

42 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

43 Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999

44 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

45 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

46 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

47 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

48 Varhaiskasvatustalake 15 a §

49 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

50 Varhaiskasvatustalake 15 a §

51 Sosiaalihuoltolake (1301/2014)

52 Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

53 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

54 Terveydenhuoltolake (1326/2010)

55 Varhaiskasvatustalake 3 §

10. *toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimintajärjestelyjen on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁵⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵⁹. Kunnan käytävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁶⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁶¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla⁶² (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶³. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶⁴.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa

56 Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

57 Varhaiskasvatuslaki 10 §

58 Varhaiskasvatuslaki 11 §

59 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

60 Varhaiskasvatuslaki 25 §

61 Varhaiskasvatuslaki 75 §

62 Varhaiskasvatuslaki 10 §

63 Varhaiskasvatuslaki 7 §

64 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁵. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä⁶⁶.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁷. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁸.

Varhaiskasvatustilanne korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁹. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁷⁰. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷¹. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷². Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustilanteen tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän⁷³.

65 Varhaiskasvatustilanne 1 §

66 Varhaiskasvatustilanne 4 ja 16 §

67 Varhaiskasvatustilanne 34–38 §

68 Varhaiskasvatustilanne 25 §

69 Varhaiskasvatustilanne 2, 25 ja 35 §

70 Varhaiskasvatustilanne 1 ja 38 §

71 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

72 Varhaiskasvatustilanne 38 §

73 Varhaiskasvatustilanne 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁷⁴.



Ruokolahti

Ruokolahdella hyvinvointipalvelujen lautakunta vastaa varhaiskasvatuksen järjestämisestä.

Varhaiskasvatusta järjestetään Ruokolahden päiväkodissa tarvittaessa ympärivuorokautisesti perheiden tarpeiden mukaan. Päiväkoti sijaitsee kuntataajamassa samassa yhteydessä koulun ja liikuntatilojen kanssa. Päiväkodissa on tilat seitsemälle ryhmälle, joista yhdessä ryhmässä järjestetään myös vuorohoitoa ja yksi on esiopetuksen ryhmä. Esiopetusta järjestetään sekä päiväkodin että koulun tiloissa. Esiopetuksen täydentävä varhaiskasvatus järjestetään päiväkodin esiopetusryhmän tiloissa. Vuorohoito järjestetään päiväkodin vuorohoitoryhmässä. Esiopetus- ja koulukuljetusta voidaan hyödyntää myös varhaiskasvatusikäisille erikseen sovittaessa.

Henkilöstösuunnittelulla varmistetaan lain mukainen henkilöstö, riittävä määrä varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Ruokolahdella on yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Osassa lapsiryhmiä voidaan huomioida tuen tarpeisten lasten määrä lapsimäärässä. Tarvittaessa ryhmässä työskentelee lapsi- tai ryhmäkohtainen avustaja.

Lapsen etu on ensisijalla kaikessa toiminnassa. Huoltajia kannustetaan olemaan mukana toiminnan suunnittelussa ja he ovat aina tervetulleita tutustumaan varhaiskasvatuksen arkeen. Toiminnassamme korostamme leikin merkitystä sekä vertaisoppimista. Toiminnassa havainnoidaan lapsia ja huomioidaan heidän erilaiset oppimistapansa. Lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja annetaan lasten itse löytää vastauksia ja oppia omaan tahtiinsa.

Päiväkodin turvallisuus- ja pelastussuunnitelma sekä perehdytyskansio päivitetään vuosittain. Kunnan verkkosivuilta saa tietoa varhaiskasvatuspalveluista sekä siellä on luettavissa ajantasaiset suunnitelmat ja tiedotteet.

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa

lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁵.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁷⁶.



Ruokolahti

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen hakeminen tapahtuu sähköisen Daisy-toiminnanohjausjärjestelmän kautta. Perheille jaetaan sähköisesti päiväkodin esite, joka löytyy myös kunnan verkkosivuilta.

Lapset ja perhe käyvät tutustumiskäynneillä päiväkodissa ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyvistä käytänteistä sekä tutustutaan lapseen, niin että lapsella on mahdollisimman turvallinen olo aloittaessaan päiväkodissa. Tarvittaessa voidaan käyttää tulkkipalveluita apuna keskusteluissa. Tapauskohtaisesti työntekijän on mahdollista myös käydä lapsen kotona ja näin saada tietoa lapsesta hänen omassa kasvuympäristössään.

Siirryttäessä toisesta kunnasta Ruokolahdelle varhaiskasvatukseen, Ruokolahdelta toisen kunnan varhaiskasvatukseen tai siirryttäessä päiväkotiryhmästä toiseen, pidetään tarvittaessa siirtopalaveri huoltajien kanssa tai huoltajien luvalla. Tietojen siirtämisessä hyödynnetään varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja lapsen kehityksestä ja oppimisesta,

⁷⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁷⁶ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsen siirtyessä toisen kunnan varhaiskasvatukseen, voidaan huoltajien pyynnöstä tulostaa lapselle vasu mukaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytänteet on kirjattu [arvioinnin vuosikelloon](#).

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁷, varhaiskasvatustilain⁷⁸ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁹.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁸⁰. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita⁸¹.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön

77 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

78 Varhaiskasvatustilain 20 §

79 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

80 Varhaiskasvatustilain 15 a §

81 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁸². Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkömykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen liittyvien lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa,

⁸² Varhaiskasvatustilanne 3 § 1 momentti 6 kohta

oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸³.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.



Ruokolahti

Ruokolahdella päiväkotiryhmillä on yhdessä suunnitellut pedagogiset tavoitteet, jotka pohjautuvat lapsiryhmän tarpeisiin. Tavoitteet kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan ja niiden pohjalta kehitetään ja arvioidaan toimintaa. Lasten ja huoltajien osallisuus huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Eri ryhmien välillä tai toimintavuosittain lasten ja ryhmän tarpeesta voivat painotukset toiminnassa vaihdella. Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen huomioidaan toiminnassa.

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa painottuvat erityisesti luonto ja liikunta. Liikkuminen ja luonnossa oleminen vaikuttavat paljon lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oppimiseen. Liikuntapaikkojen fyysinen läheisyys sekä ympärillä oleva luonto mahdollistavat monipuolisen liikkumisen. Päiväkotiin on hankittu liikuntavälineitä liikunnan edistämiseksi leikeissä ja kaikessa toiminnassa. Ruokolahti on ollut mukana liikuntahankkeessa, jonka avulla on pystytty kehittämään monipuolisesti tavoitteellista liikuntaa. Perheille on tuotu esille liikunnan merkitys terveellisenä elämäntapana. Hyvinvointia lisätään myös kehittämällä ruokakasvatusta.

Henkilökunnan pedagogista osaamista tuetaan koulutuksilla.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka

perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

2.7.4. Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa.

Luku 2 sisältää osia, jotka ovat tarkoituksenmukaista sisällyttää osaksi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tällaisia osia ovat:

- varhaiskasvatustilain mukaiset tavoitteet
- arvoperusta (luku 2.4)
- oppimiskäsitys (luku 2.5) ja
- laaja-alainen osaaminen (luku 2.7).

Näihin osuuksiin voidaan tehdä paikallisia lisäyksiä.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- paikalliset siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille voidaan laatia erilliset varhaiskasvatussuunnitelmat luvun 1.2 mukaisesti.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁸⁴.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:



Ruokolahti

Toimintakulttuurin, uusien toimintamallien, rakenteiden ja käytänteiden kehittäminen sekä muutoksiin vastaaminen on jatkuvaa ja pohjautuu säännönmukaiseen arviointiin ja henkilöstön riittävään täydennyskoulutukseen. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana itsenään, arvokkaana ja arvostettuna yhteisönsä jäsenenä. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lapsen osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa ja kehittyä omaan tahtiinsa. Lapsen vahvuudet huomioidaan ja hän saa myönteisiä oppimiskokemuksia yhdessä toisten lasten kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita ja heille turvataan tarvittava tuki. Toiminnassa kasvattajat ovat sensitiivisesti läsnä ja havainnoivat lapsia ohjaamalla heitä yksilöllisesti tai ryhmänä, tarpeen mukaan. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua toimintaan ja leikkeihin omien taitojensa mukaan. Ryhmässä harjoitellaan leikki- ja kaveritaitoja. Aikuinen auttaa ja ohjaa lapsia ristiriitatilanteissa selvittelemään asioita, ikä- ja kehitystaso huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa toimitaan inklusiivisten periaatteiden mukaan. Näihin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Tasa-arvoisuus tarkoittaa mm. sitä, että jokaiselle lapselle iästä, taustasta, kehitystasosta tms. huolimatta mahdollistetaan osallistuminen yhteiseen toimintaan ja kuulluksi tulemiseen. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että oppimisympäristö on esteetön ja että jokaiselle lapselle on saatavilla sopivia leikki- ja oppimisvälineitä. Jos lapsi tarvitsee tukea kommunikaatioon, se huomioidaan esim. käyttämällä kuvia, eleitä tai viittomia. Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että erilaisilla positiivisilla toimintatavoilla tuetaan jokaisen lapsen mahdollisuutta osallistua ja onnistua.

Toiminnassa painotetaan positiivista pedagogiikkaa, yhteisopettajuutta ja pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnalla tuetaan lasten yksilöllisiä tarpeita ja riittävän varhaisella tuella turvataan yhtenäinen oppimisen jatkumo. Arvioinnin vuosikellon mukaisen toiminnan toteuttamisen ja tiimivasujen tavoitteiden asettamisen tukemiseksi kehitetään eri menetelmiä, joissa hyödynetään havainnointia ja dokumentointia. Systemaattisen arvioinnin avulla pidetään yllä lasten ja perheiden osallisuutta sekä vasun tavoitteiden toteutumisen seurantaa. Arvioinnin perusteella löydetään uusia kehittämiskohteita ja tuloksista tiedotetaan perheitä. Varhaiskasvatuksen kehittämiseksi osallistutaan myös ulkopuoliseen kansalliseen arviointiin (Karvi) ja hyödynnetään sen arviointituloksia. Varhaiskasvatuksen tietovarannosta (Varda) saadaan arviointeja jatkossa. Arviointitoiminnasta saatavaa tietoa hyödynnetään varhaiskasvatussuunnitelmapiirissä, varhaiskasvatussuunnitelman ja toiminnan kehittämisessä. Perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia tuetaan käyttämällä LP-menetelmää (Lapset puheeksi) ja hyvinvointikorttia (Hyvä-Päivä -kortti) lapsen vasukeskusteluissa.

Ruokolahden päiväkodissa käydään säännönmukaisesti henkilöstön kehityskeskusteluja ja pidetään palaverreja. Työhyvinvointia edistetään järjestämällä yhteisiä tapahtumia. Toiminnalle sekä eri hankkeiden kautta asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi ja arvioimiseksi sovitaan kullekin toimintakaudelle "kehittäjätiimit", esim. laatu-, liikuntakasvatus-, ruokakasvatus- ja mediakasvatustiimit.

Lapsi nähdään aktiivisena osallistujana ja häntä kannustetaan vaikuttamaan omia asioitaan koskevaan päätöksentekoon. Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena tapahtumana, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Uusien tietojen ja taitojen oppiminen vuorovaikutuksessa toisten kanssa herättää halun oppia. Olennaista on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista ja vahvistavat lapsen motivaatiota.

Lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Lapsia kannustetaan itse löytämään vastauksia. Oppiminen perustuu lapsen aikaisempiin kokemuksiin ja aiemmin opittuihin asioihin. Jokainen lapsi oppii omaan tahtiinsa, omien edellytystensä mukaisesti. Tätä tuetaan huomioimalla jatkumo lapsiryhmä- ja henkilöstövaihdoksissa. Niin ohjatussa toiminnassa kuin leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Toiminnassa korostuu lapsen osallisuus, tutkiva oppiminen ja positiivisen minäkuvan vahvistuminen kokemusten kautta, oppimisen ilo ja leikinomainen toiminta. Lähellä oleva luonto oppimisympäristönä innostaa lasta kokonaisvaltaiseen oppimiseen ja liikkumiseen.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn ja puuttumiseen on laadittu [erilliset ohjeet](#).

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁵ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁶. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön

85 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

86 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁷. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁸. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa oppimisympäristö luodaan yhdessä aikuisten ja lasten kanssa turvalliseksi, viihtyisäksi ja oppimiseen innostavaksi. Aikuiset luovat omalla esimerkillään rohkaisevan, arvostavan, iloisen ja kiireettömän ilmapiirin. Lasten kanssa yhdessä tehdyt sopimukset ja säännöt luovat turvallisuutta ja opettavat lasta vastuullisuuteen. Tilat ovat sopivat yhteisiin leikkeihin ja yhdessä toimimiseen. Lapsilla on myös mahdollisuus hiljentymiseen ja rauhoittumiseen. Oppimisympäristössä käytetään erilaisia toimintatapoja ja lapsi voi hyödyntää kaikkia aistejaan oppimisessaan. Oppimisympäristön esteettisyyteen sekä kielelliseen ja kuvalliseen virikkeellisuuteen kiinnitetään huomiota. Teknologiaa, mm. i-Padeja ja Clever Toucheja hyödynnetään toiminnassa.

Ruokolahden varhaiskasvatus toimii yhteisopettajuuden periaatteella. Toimintatapana suositaan pienryhmätöitä, johon tilat antavat hyvän mahdollisuuden. Oppimisympäristöinä käytetään ryhmätilojen lisäksi päiväkodin yhteiset tiloja ja niitä muunnellaan lasten mielenkiinnon ja ryhmävuoroissa nousseiden tavoitteiden mukaan. Pitempikestoiseen projektityöskentelyyn on mahdollista käyttää viereisen entisen päiväkodin, Metsolan, tiloja. Liikuntahallilta on varattu säännöllinen vuoro päiväkodin käyttöön. Päiväkodin pihan lisäksi hyödynnämme monimuotoista lähiympäristöä; lähellä olevaa luontoa, urheilukenttää, pururataa, pumptrack-rataa sekä talvisin hiihtolatuja ja luistelukenttää. Lähellä olevia palveluja, kirjastoa ja kauppia käytetään mahdollisuuksien mukaan. Näihin Koulun, seurakunnan ja kulttuuripalvelujen kanssa tehdään yhteistyötä.

Välineet ja materiaalit pidetään lasten saatavilla ja innostetaan lapsia omatoimisuuteen ja aktiiviseen oppimiseen. Henkilökunta huolehtii siitä, että välineet ja materiaalit ovat ikätasolle sopivia ja lasten oppimista edistäviä. Lapsella on mahdollisuus aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen ja lasten mielenkiinnon kohteet huomioidaan toiminnassa. Lasten ideoita ja tuotoksia käytetään oppimisympäristön rakentamisessa; näin lapsen itsetunto vahvistuu, lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja kokee osallisuutta vertaisryhmässä. Lapset oppivat myös toistensa huomioimista, kunnioittamista ja oman vuoron odottamista. Yhdessä pidetään huolta oppimisympäristön siisteydestä.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁹¹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on vahvistaa heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksen arjessa ja tehdä arjen toimintaa näkyväksi. Yhteistyö toteutuu vanhempainilloissa, perheiden yhteisissä tapahtumissa, vasukeskusteluissa ja juhlissa. Huomioimme mahdollisuuksien mukaan huoltajien ideoita ja aloitteita toiminnasta. Päivittäisen kohtaamisen lisäksi käytämme tiedottamiseen Daisya.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt:

- Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa järjestetään tutustumiskäyntejä tarpeen mukaan ja aloituskeskustelu, jossa saadaan tietoa huoltajilta lapsen tarpeista ja rutiineista sekä sovitaan yhteisistä käytänneistä.
- Huoltajat kutsutaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun, jossa he saavat kertoa lapsestaan. Tällöin laaditaan myös yhdessä lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, jota arvioidaan säännöllisesti tarpeen mukaan, vähintään kerran vuodessa.
- Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kotien kanssa. Daisy on keskeinen viestintäväline, jota huoltajien odotetaan seuraavan säännöllisesti.
- Lapsen siirryessä ryhmästä toiseen pidetään siirtopalaverit. Siirryttäessä ryhmästä toiseen palaveriin osallistuu lapsen nykyisen sekä tulevan varhaiskasvatusryhmän henkilöstöä. Tavoitteena on, että keskeinen tieto välittyy. Huoltaja voi olla siirtopalaverissa halutessaan mukana.
- Huoltajien osallisuus mahdollistetaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa osana arkea.

- Lapset puheeksi –keskustelu, jota tarjotaan 3- ja 5- vuotiaiden huoltajille. Menetelmän avulla rakennetaan huoltajien, muiden lapsen elämän tärkeiden ihmisten ja lapsen välille yhteistä ymmärrystä arjesta sekä suunnitellaan lapsen arkipäivän sujumiseen keinoja.
- Toimintakauden aikana järjestetään perheiden yhteisiä tapahtumia ja vanhempainilta.
- Asiakastytyväisyyskysely lähetetään Daisyn välityksellä perheille kerran vuodessa tai tarpeen mukaan. Lapsen huoltajilta kysytään lapsen viihtymiseen ja palvelun tyytyväisyyteen liittyviä asioita.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹². Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹³.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä⁹⁴.



Ruokolahti

⁹² Varhaiskasvatustilain 7 ja 22 §

⁹³ Varhaiskasvatustilain 7 §

⁹⁴ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustilain 7 §

Tärkeimpinä yhteistyökumppaneina varhaiskasvatuksessa ovat lapsen huoltajat. Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus ovat yhteistyön perusta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea huoltajia heidän kasvatustyössään. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on vahvistaa heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksen arjessa ja tehdä arjen toimintaa näkyväksi. Yhteistyö toteutuu arjen kohtaamisissa, vanhempainilloissa, vasukeskusteluissa ja juhlissa. Keskusteluja voidaan käydä mm. Lapset Puheeksi-menetelmällä ja Hyvä Päivä-materiaalin puitteissa. Huomioimme mahdollisuuksien mukaan huoltajien ideoita ja aloitteita toiminnasta. Päivittäisen kohtaamisen lisäksi käytämme tiedottamiseen DaisyFamilyä.

Monialainen yhteistyö toteutuu varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän (VAMO) kautta. Palavereihin osallistuvat terveydenhoitaja, ehkäisevän perhetyön työntekijä, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä varhaiskasvatuspäällikkö. Työryhmässä keskustellaan varhaiskasvatukseen liittyvistä ajankohtaisista asioista ja yhtenäisistä toimintatavoista. Yksittäisten lasten asioista voidaan keskustella nimellä, mikäli huoltajat ovat antaneet siihen suostumuksensa. Ryhmä kokoontuu noin neljä kertaa toimintavuoden aikana.

Neuvolapalvelut järjestetään Etelä-Karjalassa lähipalveluna. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä. Neuvola ja varhaiskasvatus ovat yhteistyössä kehittäneet lomakkeet, joita käytetään lapsen 1½- vuotis- ja 4-vuotisneuvolatarkastusten yhteydessä. Lomakkeiden tarkoitus on vahvistaa varhaiskasvatuksen ja neuvolan moniammatillista yhteistyötä lapsen parhaaksi. Lomakkeilla kerätään tietoa huoltajilta, varhaiskasvatuksesta ja neuvolasta. Varhaiskasvatuksessa käydään lomakkeitten ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta keskustelu huoltajien kanssa. Lomakkeet siirretään huoltajien mukana neuvolaan, ja neuvola toimittaa palautteen varhaiskasvatukseen huoltajien kautta.

Etelä-Karjalan maakunnassa sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoaa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri (EKSOTE). Alle kouluikäisen lapsen perheen palvelut, lasten ja nuorten ehkäisevät palvelut, lastensuojelu sekä lasten tutkimukselliset ja hoidolliset palvelut muodostavat perhepalveluiden alueen. Lisäksi lapsille on järjestetty erikoissairaanhoidossa lastenneurologiapalvelut sekä lasten somaattisten sairauksien tutkimus ja hoito. Eksote on keskittänyt perhepalveluita lasten ja nuorten taloihin, jotka toimivat Lappeenrannassa ja Imatralla. Talot toimivat ”matalan kynnyksen periaatteella”, ja niihin hakeudutaan varhaiskasvatuksesta neuvolan kautta. Lasten ja nuorten talon palveluihin hakeudutaan yhteistyölomakkeella, joka kirjataan neuvolassa vanhempien suostumuksella, niin että kaikki osapuolet ovat tietoisia yhteistyölomakkeen sisällöstä. Lapsiperheiden peruspalveluja ovat perhetyö, sosiaalityö ja -neuvonta, lapsiperheiden kotipalvelu, tukihenkilö - ja tukiperhetoiminta sekä muut hyvinvoinnille välttämättömät sosiaalipalvelut.

Muita yhteistyötahoja ovat varhaiskasvatuksen erityisopettaja, seurakunta, koulu, liikuntatoimi, ruoka- ja siivouspalvelut, järjestöt, yhdistykset (esim. EKLU ja MLL) kirjasto, palo- ja pelastustoimi, Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku ja ammatilliset oppilaitokset. Ruokolahden varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu luontevasti varhaiskasvatuksen arkeen. Seurakunnan lastenohjaajat pitävät päiväkodissa katsomuskasvatustuokioita, ja lasten kanssa tehdään mm. retkiä kirkkoon ja kirkonmäelle. Koulun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tiivistä. Rakennusten vierekkäisyys mahdollistaa tilojen hyödyntämisen ja yhteisen toiminnan järjestämisen. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöhön laaditaan [pedagoginen lukuvuosisuunnitelma](#) sisältäen yhteistyön arvioinnin. Koululta tulee päiväkodille oppilaita työelämään tutustumisjaksoille.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- *varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt*

- *inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen*
- *varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt*
- *monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat*
- *eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt*
- *miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään, miten kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.



Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

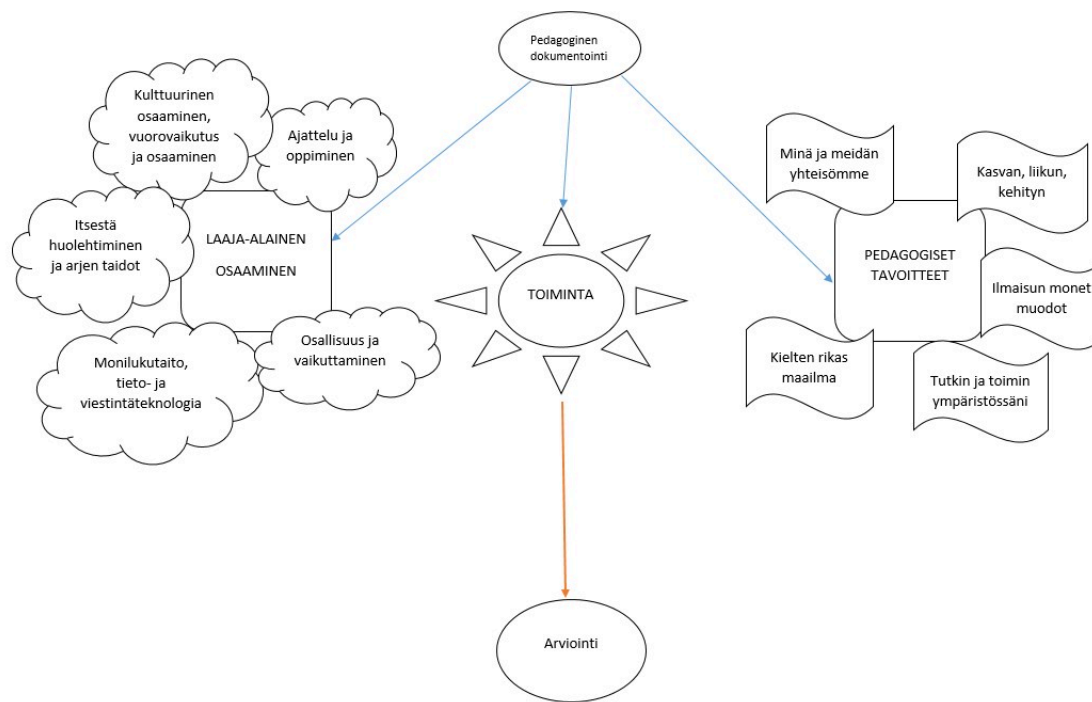
on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.



Ruokolahti

Pedagogisen toiminnan suunnittelun pohjana ovat lasten havainnointi ja arviointi sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Pedagogiikka nähdään laajana käsitteenä, joka kattaa koko lapsen päivän (ns. kokopäivä-pedagogiikka). Toimintaa havainnoidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti. Toiminnan pedagogiset suunnitelmat kirjataan käyttäen esim. pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin kaavaketta. Suunnitelmaan kirjataan toiminnan pedagogiset sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja arviointi. Lasten ja huoltajien osallisuus huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Havaintojen avulla pyritään luomaan kunkin lapsen / lapsiryhmän kehityksellisiä tavoitteita ja kiinnostuksen kohteita vastaava toiminta ja oppimisympäristö. Lasta havainnoidaan eri tilanteissa, yksin ja erilaisissa ryhmissä, ja havaintoja kirjataan mm. lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä esim. leikin havainnoinnin kaavakkeeseen. Oppiminen tapahtuu monipuolisesti kokeilemalla ja tutkimalla kaikkia aisteja käyttäen. Lasta kannustetaan omatoimisuuteen ja opetetaan huolehtimaan itsestään. Pedagoginen toiminta lähtee lasten mielenkiinnon kohteista ja heidän tarpeistaan, ja oppimisen eri alueet yhdistyvät mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Oppimisessa keskeistä on oppimisen ilo ja onnistumisen tunteet sekä lasten osallisuus. Lasten omaehtoinen toiminta ja ideat sekä kasvatushenkilöstön suunnitelmallinen toiminta täydentävät toisiaan ja nivoutuvat yhteen. Opetus muodostuu yksittäisten asioiden ja ilmiöiden ohella myös erilaisista oppimiskokonaisuuksista, projekteista. Opetus ja oppiminen tapahtuvat vaihtelevasti ja tarkoituksenmukaisesti sekä kokonaisena ryhmänä, pienryhmissä tai ns. pajatoimintana, lapsiryhmien kokoonpanoa vaihdellen. Leikki on olennainen ja tärkeä osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.

Lasta ohjataan tunnistamaan vahvuuksiaan sekä hänelle ominaisia tapoja oppia, sekä tuetaan häntä oppimisen haasteissa, harjoittaen myös itsearviointitaitoja. Arviointia ([arviointin vuosikello](#)) tehdään yhdessä lasten kanssa esim. keskustelemalla, näyttämällä peukku ylöspäin tai alaspäin, hymynaama-arvioinnilla tai tunnekorteilla. Valokuvia toteutuneesta toiminnasta voidaan tarkastella yhdessä lasten kanssa, muistellen ja arvoiden toimintaa. Pienimpien lasten kohdalla arviointi ilmenee heidän ilmeistään ja eleistään. Niiden tulkitsemisessa korostuu aikuisen herkkyyttä aistia lasten sanatonta viestintää. Kuvien avulla pienet lapset voivat tehdä valintoja esim. mitä haluavat tehdä tai leikkiä. Työntekijät hyödyntävät toiminnan suunnittelussa lasten arviointia ja palautetta. Havainnot ja palautteet käydään säännöllisesti läpi ja niiden perusteella tehdään tarvittavia muutoksia toimintaan ja tavoitteisiin. Ryhmän suunnitelmat ja tavoitteet sekä toteutuneen toiminnan kuvaus ja arviointi välitetään tiedoksi huoltajille. Huoltajilla on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun antamalla palautetta.



Pedagoginen dokumentointi

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä, joka ohjaa pedagogisen toiminnan arviointia ja kehittämistyötä.

Pedagoginen dokumentointia toteutetaan monin eri tavoin. Huoltajien osallistaminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on tärkeä osa pedagogista yhteistyötä. Toimintakauden alussa lapselle kirjataan yhdessä huoltajien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma Daisy -asiointipalveluun. Tätä varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään pitkin toimintavuotta. Daisy -asiointipalvelusta löytyy myös pedagoginen dokumentaatio-osuus, jonne voidaan koota sekä yksittäisestä lapsesta että lapsiryhmän toiminnasta kuvia. Perheiltä kysytään kirjalliset luvat valokuvaamista varten.

Lasten toimintaa havainnoidaan säännöllisesti. Havaintojen perusteella esille tulleet lasten vahvuudet, tarpeet ja mielenkiinnon kohteet ohjaavat toiminnan suunnittelemista ja toteuttamista. Havainnot kirjataan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Henkilöstön ryhmäpalaverissa tarkastellaan tehtyjä havaintoja. Tämän pohjalta henkilöstö arvioi ja kehittää työtapoja ja toimintaa lasten mielenkiinnon kohteita ja tarpeita vastaavaksi.

Pedagogiseen dokumentointiin kuuluvat myös neuvolaa varten kirjattava 1,5 -vuotiaiden pedagoginen kuvaus sekä 4 -vuotiaiden havainnointilomake, johon kuvataan varhaiskasvatuksen havainnot lapsesta. Tarvittaessa varhaiskasvatuksesta tehdään pedagogisia kuvauksia yhteistyötahoille.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä.

Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.



Ruokolahti

Oppimista tapahtuu kaikissa toiminnoissa ja lapselle annetaan mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöihin ja toteutukseen. Valinnoissa otetaan huomioon erilaiset oppijat, lapsen ikäkausi ja kehitys, sekä nykYTEKNIKAN tuomat mahdollisuudet. Lasten toiveita ja kiinnostuksen kohteita kartoitetaan kyselemällä, keskustelemalla, lasten piirustusten tai muiden tuotosten avulla.

Valinnoissa hyödynnetään toimintaympäristön tarjoamia monipuolisia mahdollisuuksia ja paikallisia erityispiirteitä, erityisesti luonnon antamat mahdollisuudet retkeilyyn ja liikuntaan. Käytössämme ovat mm. lähimetsät, pururata, urheilukenttä sekä pumtrack. Lapset saavat monipuolisia kokemuksia, elämyksiä ja aistimuksia.

Digitaalisia välineitä on päiväkodissa monipuolisesti, esim. iPadeja. Jokaisessa lapsiryhmässä on myös käytettävissä Clever Touch- taulu. Kaikilla lapsilla on mahdollisuus tutustua tietotekniikan käyttöön ja mm. pelata oppimispelejä ikätasonsa mukaisesti. Digitaalisia välineitä hyödynnetään liikunnassa ja lasten musiikki- tai teatteriesityksiä voidaan videoida. Osallistumme valtakunnalliseen Mediakasvatusviikkoon ja hyödynnämme ammattilaisten antamia vinkkejä mediakasvatuksessa. Päiväkotiin on laadittu [mediakasvatuksen vuosikello](#), johon on koottu toimintavinkkejä eri ikäisiä lapsia varten ja jota voi käyttää toiminnan suunnittelun pohjana.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle

sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa leikkiympäristöinä hyödynnetään vaihtelevasti ja monipuolisesti päiväkodin sisä- ja ulkotiloja, rakennettua sekä luontoympäristöä. Lasten leikki-ideoita rikastetaan mm. luomalla tiloihin vaihtelevia leikkimaailmoja, esim. kotileikki tai kampaamoleikki. Lapset voivat osallistua tilojen muokkaamiseen mielenkiinnon kohteidensa ja leikki-ideoidensa pohjalta. Leikkitaitojen vahvistaminen nähdään tärkeänä osana pedagogiikkaa: leikkialoitteiden tekeminen ja niihin vastaaminen, leikin suunnittelu, kulloisenkin leikin valinta sekä sen aloitus, pitkäjänteinen leikki-idean kehittäminen ja leikin alusta loppuun saattaminen ovat päivittäisessä varhaiskasvatuksen arjessa tärkeitä taitoja, joita harjoitellaan aikuisten tuella.

Aikuisten läsnäolo leikin havainnoijana ja tarvittaessa leikkitaitojen mallintajana on tärkeää. Havaintoja lapsen leikin kehityksestä voidaan kirjata varhaiskasvatuksessa [Vapaan leikin havainnointi- kaavakkeeseen](#). Leikille varataan jokaisessa toimintapäivässä riittävästi aikaa ja rauhallista/ leikkiin soveltuvaa tilaa, ja lasten kehkeytyviä, pitkäkestoisia leikkejä vaalitaan. Siistijöiden kanssa tehdään yhteistyötä arjessa, jotta päivästä toiseen jatkuvia leikkejä ei välttämättä tarvitse korjata tiloista pois. Myös vauhdikkaaseen, liikunnalliseen leikkiin soveltuvaa tilaa löytyy sekä sisä- että ulkotiloista, ja kasvatushenkilöstön on erityisesti hyvä yhdessä pohtia mahdollisuuksia liikunnallisen leikin ja energian purkamisen mahdollisuuksiin.

Välineistö, toimintatarvikkeet, lelut jne. ovat kaikille lasten ikätaso huomioiden yhteisiä, ja niitä pyritään joustavasti kierrättämään lapsiryhmästä toiseen, jotta lasten mielenkiinto, luovuus ja leikin kehitys pysyvät yllä. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja selvitetään uusia leikkivälineitä hankittaessa. Hankinnoissa pohditaan aina myös ekologisuutta ja kestävästi kehityksen periaatteita, ohjaten lapsiakin näihin tärkeisiin näkökulmiin. Lasten kanssa voidaan ideoida luovasti myös lelujen valmistamista itse tai olemassa olevien lelujen/ välineiden käyttämistä muunnellen. Lapsia ohjataan kunnioittamaan yhteisiä leikki- ja toimintavälineitä ja huolehtimaan niiden korjaamisesta yhteisesti sovituille paikoille leikin päätyttyä. Lelut, pelit ja toimintatarvikkeet säilytetään lasten ulottuvilla, innostamassa ja inspiroimassa lapsia leikkiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitettäessä selvitetään myös huoltajilta lapsen leikkiin liittyviä mielenkiinnonkohteita ja tarpeita, mitä lapsi leikkii kotona ja millaista tukea lapsen leikkitaitojen kehitys vaatii.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisun monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn.*

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma

*Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät*

kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.**



Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen

myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa kielen kehittymisen tavoitteena on rohkaista lapsen monipuolista ilmaisua ja kannustaa lasta kertomaan ajatuksiaan ja mielipiteitään sekä kuuntelemaan toisten puhetta. Sanavaraston ja tietomäärän kartuttaminen alkaa arkielämään liittyvistä sanoista. Pikkuhiljaa lapsen maailmankuva laajenee. Aikuinen kuuntelee ja selvittää lasta kiinnostavat asiat yhdessä lapsen kanssa. Tunteiden sanoittamista, kronologista kerrontaa ja muistia harjoitetaan keskustelemalla ja kuvien avulla. Lapselle annetaan aikaa puhua rauhassa ja sanoa asiansa loppuun. Aikuisen tehtävänä on kuunnella lasta ja näin osoittaa lapselle, että hän on kiinnostunut lapsen asioista ja kunnioittaa lapsen mielipiteitä.

Lasten kielellistä kehitystä tuetaan keskustelemalla ja lukemalla heille kirjoja päivittäin. Kirjoista keskustellaan ja tuetaan näin lapsen vuorovaikutustaitoja. Oppimisympäristössä huomioidaan, että kirjoja on aina lasten saatavilla myös omatoimiseen tutustumiseen. Päiväkotiin hankitaan monipuolista kirjallisuutta ja käytössä on (lukemisen vuosikello), jossa on eri ikäisille ja eri aihepiirejä käsitteleviä kirjoja. Kirjaston kanssa tehdään yhteistyötä ja jokainen lapsiryhmä saa opastusta kirjaston käytöstä. Lasten osallisuutta tuetaan lainaamalla lapsiryhmään kirjastosta lasten valitsemiaan kirjoja. Loruja, riimejä ja runoja käytetään päivittäin siirtymä- ja odottelutilanteissa. Kirjallisuuden merkitystä painotetaan lapsen kielellisen kehityksen tukemiseksi vanhempien kanssa käydyissä vasukeskusteluissa. Perheiden ja lasten osallisuutta tuetaan pyytämällä lapsia tuomaan omia kirjoja päiväkotiin luettavaksi ja lapsi saa kertoa kirjastaan. Lapsen mielikuvituksen kehitystä tuetaan saduttamalla. Tietotekniikkaa hyödynnetään äänittämällä ja videoimalla sadutuksia ja lasten esityksiä, joita voidaan välittää linkin kautta vanhemmille.

Lasten kielellistä tietoisuutta tuetaan oppimisympäristössä laittamalla kirjaimet ja numerot esille. Vieraskielisiä lapsia kannustetaan tuomaan esille omaa äidinkieltään ja näin lisätään kielitietoisuutta muista kielistä. Päiväkodissa käytössä oleva Lukulumo- sovellus tukee S2- lasten kielen kehitystä, sitä käyttämällä voi kuunnella lastenkirjoja sekä omalla, että suomen kielellä.

Mikäli lapsella ilmenee viivettä kielellisessä kehityksessä, harjoitellaan hänen kanssaan äänteitä, artikulointia, suun motoriikkaa, muistia, riittelyä, kerrontaa jne. Tarvittaessa käytetään tukiviittomia, kuvia ja sovelluksia puheen kehityksen tukena.

Suomen kielen kehittymisen tueksi kaksikielisten lasten opetukseen on laadittu lähikuntien kanssa yhteistyössä [Suomi toisena kielenä \(S2\) opetussuunnitelma](#) varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

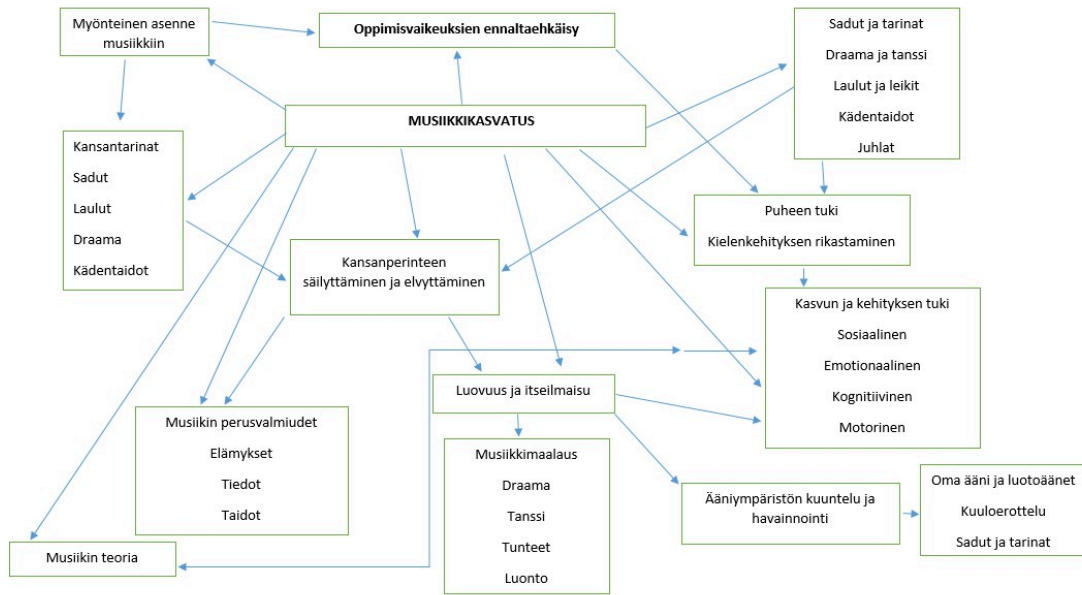


Ruokolahti

Varhaiskasvatuksessa toiminnassa huomioidaan lapsen ideoista ja mielenkiinnon kohteista syntyvät leikki- ja tutkimusprojektit. Nämä projektit toimivat samalla lähtökohtana ilmaisun, taiteen ja tutkimisen kohteille ja samalla mahdollistavat uusien työtapojen ja sisältöjen omaksumisen. Vuoden kierron mukaiset juhlat huomioidaan musiikin, draaman ja kuvallisen ilmaisun kautta. Taide- ja muun kulttuurikasvatuksen kautta lapsi kasvaa ympäröivän kulttuurinsa jäseneksi.

Lapsen mielikuvitusta rikastutetaan tarjoamalla hänelle aineksia, jotka välittävät runsaasti mielikuvia. Kasvattaja kannustaa lasta luovaan ilmaisuun ja lapsen tekemiä tuotoksia arvostetaan ja ne asetetaan kauniisti esille. Tavoitteena on antaa lapsen luovuudelle erilaisia ilmenemismuotoja ja kannustaa lasta ilmaisemaan itseään ([ilmaisun monet muodot vuosikello](#)) eri taiteen muotojen: musiikin ([musiikki varhaiskasvatuksessa](#)), tanssin, kuvataiteen, kädentaitojen, draaman, kirjallisuuden ja mediakasvatuksen kautta.

MUSIIKKI VARHAISKASVATUKSESSA



Musiikki varhaiskasvatuksessa

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten

kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.



Ruokolahti

Ruokolahden kunta tukee lasten kulttuurista osaamista olemalla mukana rahoittamassa Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskuksen, Metkun toimintaa. Metkun kautta järjestetään ja rahoitetaan taiteilijavierailuja ja tapahtumia päiväkotiin ja peruskouluun. Esiopetukseen on laadittu kulttuuripolku [Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku \(lastenmetku.fi\)](https://www.lastenmetku.fi)

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan ja hyödynnetään paikallista luontoa ja rakennettua ympäristöä monin tavoin. Vuoden kierron mukaiset juhlat ja kalenteriin merkityt suomalaisen kulttuuriin liittyvät liputuspäivät merkkihenkilöineen huomioidaan varhaiskasvatuksessa.

Lähimenneisyyteen ja rakennuskulttuuriin voidaan tutustua Ruokolahden kirkonmäen alueella, jossa sijaitsevat kirkko, hautausmaa, kellotapuli, kotiseutumuseo ja Ruokolahti-talo vanhoine rakennuksineen.

Ruokolahden seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä. Lastenohjaaja käy päiväkodissa pitämässä lapsiryhmille katsomuskasvatusta ja lapset vierailevat kirkossa heille järjestetyissä tapahtumissa. (Huoltajilta kysytään lupa seurakunnan katsomuskasvatukseen osallistumisesta).

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osaluaisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.



Ruokolahti

Lapsia kannustetaan tutkivaan, kokeilevaan ja oivaltavaan työtapaan. Matematiikkaan ja sen osa-alueisiin tutustutaan havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä eri oppimisen alueita hyödyntäen. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ympäristössä ilmenevään matematiikkaan, kuten muotoihin, lukumääriin ja muutoksiin. Matemaattisia havaintoja pohditaan ja kuvaillaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Ruokolahden varhaiskasvatuksen arkeen kuuluu aktiivinen ja säännöllinen retkeily lähiluonnossa ja muussa ympäristössä kaikenikäisten lasten kanssa. Lähiluontoa ja -ympäristöä käytetään monipuolisesti oppimisympäristöinä. Kasvattajat mahdollistavat lapsille lähiluonnon monipuolisen tutkimisen ja käytön. Luonnon materiaalit, luonnon kunnioittaminen sekä suojeleminen vahingoilta kuuluvat tärkeänä osana ympäristökasvatukseemme. Lapsi on aktiivinen tutkija, joka kysymyksiä esittämällä ja ratkaisuja etsimällä päätyy erilaisiin päätelmiin ja havainnoiteihin arjesta. Kasvattajalla ei tarvitse olla valmiita vastauksia, vaan keskeistä on yhdessä tekeminen, oppiminen ja oivaltaminen.

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa on monipuolisesti digitaalisia laitteita ja "appejä" lasten käytössä, mm. iPadeja, CleverToucheja, ryhmien tietokoneita ja ryhmien puhelimia. Lapset saavat kokemuksia laitteiden käytöstä ja tiedon hakemisesta hakukoneista. Videoita ja elokuvia näytetään lapsille eri aiheista.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityksen

Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle

yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojat tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmisuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.



Ruokolahti

Päiväkodin lähiympäristössä on monipuoliset mahdollisuudet liikuntaan ympäri vuoden mm. läheisissä metsissä, pururadalla, urheilukentillä, tekonurmella ja uimarannoilla. Lapsiryhmien käytössä on viikoittain omat salivuorot päiväkodin liikuntasalissa ja koulun liikuntahallissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on mm. tutustuttaa lapset perusliikuntamuotoihin sekä harjaannuttaa mahdollisesti havaittuja motorisia viiveitä. Esimerkiksi sääntöleikeissä lapset opettelevat toimimaan ohjeiden mukaan ja joukkueliikunnassa huomioimaan toisia ja hiomaan sosiaalisia taitojaan.

Varhaiskasvatukseen on laadittu [Ruokolahden varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma](#). Tavoitteena on positiivisuus liikuntaa kohtaan, sekä liikkumisen ilo ja riemu. Myönteiset ja monipuoliset lapsuuden liikuntakokemukset luovat pohjan elinikäisille liikuntatottumuksille. Lapsia kannustetaan ulkoilujen aikana omatoimiseen liikuntaan. Aikuisten tärkeänä tehtävänä on olla esimerkillään kannustamassa, tukemassa ja innostamassa lasten liikkumista.

Päiväkodissamme toimii liikuntatiimi, johon kuuluu eri lapsiryhmissä työskenteleviä kasvattajia. Liikuntatiimi suunnittelee, kehittää ja arvioi päiväkotimme liikuntaa. Lisäksi tiimi suunnittelee ja organisoii päiväkodin yhteisiä tapahtumia sekä lapsille että perheille.

Aluehallintovirasto on myöntänyt varhaiskasvatukseen hankeavustusta Liikkuva varhaiskasvatus -hankkeeseen. Hankeavustuksella on päiväkotimme palkattu osa-aikainen hanketyöntekijä. Hänen tehtävänä on vahvistaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen liikuntasuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja liikunnan määrän lisäämistä sekä osallistaa lapsia ja perheitä toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Hanketyöntekijän tehtävänä on myös vahvistaa henkilöstön liikuntamyönteisyyttä, osaamista ja liikunnan merkityksen ymmärrystä lasten ja perheiden sekä työntekijöiden omalle hyvinvoinnille.

Ruokolahden päiväkotitoimi on mukana valtakunnallisessa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteena on, että jokaisella lapsella on päivittäin mahdollisuus liikkumiseen ja liikkumisen iloon. Ohjelmaa toteutetaan ns. pienten askelten -periaatteella, jossa jokainen yksikkö luo omat tavoitteensa. Ruokolahden päiväkodin tavoitteena on lasten liikunnan lisääminen arjessa ja odotustilanteiden hyödyntäminen liikkuen. Kiinnitämme huomiota kaikkien liikunnallisten taitojen osa-alueiden huomioimiseen (tasapainotaidot, liikkumistaidot ja välineiden käsittelytaidot). Tavoitteenamme on myös kannustaa kaikkia lapsia liikkumaan ja tarjota onnistumisen kokemuksia. Jokaiseen lapsiryhmään on jaettu perusliikunta-välineistöä (mm. palloja, jumppamatto, renkaita, naru ja hernepusseja) lasten käyttöön.

Varhaiskasvatukseen kuuluu ruokakasvatus, jota ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä varhaiskasvatuksen ruokailusuositus. Ruokakasvatus sisältää ruokaan ja syömiseen liittyvää opetusta, neuvontaa, ohjausta ja viestintää. Se tarjoaa tietoa ja oivalluksia mm. ruuan alkuperästä, ruokakulttuurista, kehon viesteistä, kehomyönteisyydestä, ruokien ominaisuuksista sekä kestävästä ja terveellisestä ruokavalinnoista. Tavoitteena on, että lapsille kasvaa myönteinen ja tasapainoinen suhde itseensä ja ruokaan.

Lasten kanssa ruokailu on päivittäinen pedagoginen ohjaustilanne, johon kasvatushenkilöstö osallistuu. Ruokaillessa tunnustetaan ja nimetään erilaisia ruoka-aineita, tutkitaan niitä eri aisteja käyttäen. Ruuasta keskustellaan myönteiseen sävyyn ja lapsia rohkaistaan maistamaan uusia makuja. Huoltajien ilmoittamat lapsen erityisruokavaliot huomioidaan ruokailussa. Vasukeskustelussa otetaan esille lapsen ja koko perheen ruokailuun liittyviä tottumuksia ja tapoja. Lapsen mahdollisiin haasteisiin ruokailussa etsitään yhdessä ratkaisuja huoltajien kanssa.

Ruokailutilanteessa voi keskustella ja kohdata yksittäisen lapsen. Lapsi saa myös päivittäin tilaisuuden harjoitella omatoimisuuttaan, esim. osallistumaan ruuan annosteluun, omien ruokailuasteiden ja -välineiden huolehtimiseen tiskiinkin jne. Lapset ruokailevat ikätasosta riippuen joko omissa ryhmätiloissaan, päiväkodin yhteisessä ruokailutilassa tai koulun monitoimitalissa. Ruokakasvatusta toteutetaan päivittäisen ruokailun lisäksi mm. leipoen tai erilaisin teemoin, mm. sadonkorjuu -teemassa tutustutaan kasviksiin ja juureksiin. Ruokapalveluhenkilöstö osallistuu ruokakasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen.

Ruokolahden päiväkotitoimi on mukana syksyllä 2022 käynnistyvässä ruokakasvatuksen Kokoava-hankkeessa (Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen). Hankkeen tavoitteena on nykytilan arvioinnin kautta luoda ruokakasvatukseen toimintasuunnitelma, jota seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Hankkeeseen on nimetty vastuuhenkilöt. Arviointi- ja kehittämistyötä tuetaan hankkeen kautta mentoroinnin avulla. Hankkeen yhtenä tavoitteena on koota kunnan eri toimijoita keskustelemaan ja jakamaan kokemuksia ruokakasvatuksesta.

Liikennekasvatus ja turvallisen liikkumisen harjoittelu lähiympäristössä on varhaiskasvatuksessa jatkuvaa toimintaa. Liikenneturvan materiaaleja hyödynnetään toiminnassa ja vuosittain vietetään Liikenneturvallisuusviikkoa. Lasten kanssa yhdessä laaditaan liikennekasvatuksen vuosikello ja sen avulla suunnitellaan ja toteutetaan liikennekasvatuksessa opeteltavia asioita.

Huoltajille välitetään Daisy-asiointijärjestelmän kautta Liikenneturvan viestejä ja opastetaan huomiomaan turvallisuusasiat mm. lasten kuljettamisessa, päiväkodin saattoliikenteessä ja vapaa-ajan liikkumisessa. Varhaiskasvatus on mukana Ruokolahden kunnan Liikenneturvallisuusryhmässä, jossa moniammatillisesti kehitetään kunnan liikenneturvallisuutta.

<https://www.liikenneturva.fi/>

PowerPoint-esitys (liikenneturva.fi) Liikennekasvatuksen vuosikello

Varhaiskasvatuksessa osallistutaan Lastensuojelun Keskusliiton toteuttamaan ja ylläpitämään Lasten oikeuksien viikkoon, joka on valtakunnallinen teemaviikko. Hyödynnämme toiminnassa viikolle suunniteltuja materiaaleja.

<https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsenoikeuksienviikko/>

Päiväkodissa on käytössä Hyvä Päivä -kortti, jota käytetään huoltajien kanssa käytävien keskustelujen pohjana 3- ja 5-vuotiailla. Keskustelussa aiheena ovat terveellinen syöminen, riittävä ja hengästyttävä liikkuminen ja ulkoilu päivittäin, riittävä uni ja vuorovaikutus ja leikki huoltajien ja lasten välillä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustavan mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös

romanikielellä⁹⁶. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman

äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.



Ruokolahti

Vieras- ja monikielisten lasten opetus toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa muun toiminnan yhteydessä. Vertaisryhmä on tärkeä kielen oppimiselle. Lapsi oppii kieltä vuorovaikutuksessa muiden kanssa toimimalla, leikkimällä ja keskustelemalla. Lapsen sanavarasto on usein suppea ja hän voi tarvita paljon aikuisen tukea pystyäkseen toimimaan vertaisryhmässä. S2-opetuksen toteutuminen on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla, erityisopettajan kanssa tehdään tarvittaessa yhteistyötä. Suomen kielen opettaminen on kuitenkin kaikkien lapsen kanssa toimivien aikuisten yhteinen asia. Ruokolahdelle on laadittu yhteistyössä lähikuntien kanssa Opetussuunnitelma - Suomi toisena kielenä (S2) varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen, joka on suuntaa antava ja sitä käytetään soveltaen lapsen tarpeiden mukaan. Opetuksessa hyödynnetään myös Kielipeda-työvälinettä.

Vieras- ja monikielisen lapsen suomen kieltä ja kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti havainnoimalla lasta arjessa sekä yhdessä sovitulla arviointimenetelmillä mm. Kielipeda, Kettu-testi ja Repun Takanassa. Suomi toisena kielenä (S2) opetuksen tavoitteet, sisältö ja arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. S2 -opetuksessa opetetaan ja vahvistetaan suomen kielen sanastoa, kielioppirakenteita ja ilmaisua. Arjessa käytetään suomen kielen ymmärtämisen ja oppimisen tueksi kuvia, eleitä ja konkreettisia esineitä, harjoittelussa hyödynnetään kuvia, kirjoja, tarinoita, pelejä, loruja ja lauluja, lapsen kielitaso huomioiden. Ruokolahden varhaiskasvatuksessa on käytössä Lukulumo – monikielinen kuvakirjapalvelu, josta voidaan kuunnella satoja kuvakirjoja suomen kielen lisäksi lapsen omalla äidinkielellä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kannustaa vieras- ja monikielisten lasten vanhempia käyttämään omaa äidinkieltä kotona, koska vahva äidinkielen taito on tärkeä pohja toisen kielen oppimiselle. Erilaisia perheitä, erilaisia kieliä ja kulttuureita kunnioitetaan, yhteistyöhön varataan riittävästi aikaa ja tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita apuna keskusteluissa.

Opetussuunnitelma [Suomi toisena kielenä \(S2\) Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen 2020](#)

[Kielipeda-työväline](#)

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että

toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan seuraavia pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä eri toimintamuodoissa voidaan täsmentää paikallisissa suunnitelmissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan ja tarkennetaan

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä*
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä*
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita*
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti*
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä*
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa*
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista*
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään*
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista*
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.*

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁷. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuksista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁸ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää⁹⁹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰⁰.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰¹. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

97 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

98 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

99 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

100 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

101 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰² varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰³.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁴. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁵. Tuki voi olla säännöllistä, osatai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁶. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁷. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁸, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.



Ruokolahti

Ruokolahden päiväkodissa lapsen tuen tarve arvioidaan ja tuki aloitetaan lapsen omassa lapsiryhmässä heti kun tarve havaitaan (**tuen vuosikello**). Tuen lähtökohdانا on varhaiskasvatuksen laadukas perustoiminta ja tuki toteutetaan erilaisin joustavin järjestelyin joko

102 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

103 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

104 Varhaiskasvatuslaki 31 §

105 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

106 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

107 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

108 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena lapsen tarpeen mukaan ja inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Lapselle voidaan järjestää mahdollisuuksia osallistua toimintaan pienryhmässä tai yksilöohjauksessa. Osassa lapsiryhmiä voidaan huomioida lasten tuen tarpeet pienentämällä ryhmäkokoja. Tarvittaessa ryhmässä työskentelee lapsi- tai ryhmäkohtainen avustaja.

Mikäli lapsi osallistuu vuorohoitoon eri ryhmässä, tai muusta syystä osallistuu varhaiskasvatukseen muussa kuin omassa ryhmässään, esim. päiväkodin lomakausina, huolehditaan siitä, että lapsen hoitoon ja kasvatukseen osallistuvalla henkilöstöllä on riittävästi tietoa lapsen tuen tarpeista ja yhteisesti sovituista tukimuodoista. Mikäli lapsi osallistuu Ruokolahden lisäksi toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, tuki suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhteistyössä huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajien ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Tällainen tilanne lapsella voi olla esim. vuoroviikko-asumisesta johtuen. Varhaiskasvatuksen opetta tai erityisopettaja sopii huoltajien kanssa, kuinka tiedonsiirto toteutetaan.

Lapsen tuki on koko lapsiryhmän henkilöstön yhteinen asia. Lapsen havainnointi, tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaisesti. Ryhmän aikuiset keskustelevat kasvatuksen ja opetuksen kannalta oleellisista havainnoista sekä lapsen /ryhmän tuen asioista yhteisissä viikoittaisissa palaverissa, niin että kaikilla lapsen kanssa toimivilla aikuisilla on tieto ja ymmärrys kunkin lapsen tuen tarpeista, tukimuodoista ja aikuisten vastuusta. Erityisopettaja osallistuu ryhmäpalaveriin sovitusti.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Ruokolahdella on yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo), joka työskentelee päiväkodissa varhaiskasvatus- ja esiopetuksen ryhmien kanssa. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa.

Tuen suunnittelun ja toteutumisen arvioinnin kirjaamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Kun tukea saava lapsi vaihtaa ryhmää varhaiskasvatuksen aikana joko samassa päiväkodissa, muuttaa toiseen kuntaan tai siirtyy esiopetukseen, järjestetään siirtopalaveri. Siirtopalaveri voidaan toteuttaa joko erillisenä tai verkostopalaverin/ vasukeskustelun yhteydessä. Tarvittaessa huoltaja osallistuu siirtopalaveriin tai huoltajan luvalla palaveri voidaan toteuttaa myös opettajien kesken. Palaverin ajankohta, osallistujat ja keskustelussa sovitut asiat kirjataan lapsen vasuun. Välttämättömän tiedon siirtämisestä tuen tarpeissa ja asioiden kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ajan lapsen mahdolliset pedagogiset asiakirjat ja tutkivan tahon lausunnot (mm. neuvola, terapeutit, Lasten ja nuorten talo tai Etelä-Karjalan keskussairaala) säilytetään päiväkodin arkistossa lapsen kansiossa. Lapsen siirryessä esiopetuksesta kouluun siirretään huoltajien luvalla viimeisimmät lausunnot koulun arkistoon, muut tiedot käsitellään kunnan arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti.

Kun huoli herää varhaiskasvatuksessa: (ote Vaka-Eksote -prosessikuvauksesta)

- Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja keskustelevat huolesta ja sopivat, miten asiassa edetään
- Varhaiskasvatuksen opettaja ottaa huolen puheeksi huoltajan kanssa (tai huoltaja opettajan/erityisopettajan kanssa, mikäli huoli herää huoltajalla)
- Varhaiskasvatuksen pedagogisten tavoitteiden ja tukitoimien suunnittelu, tuen tason määrittely, kirjaukset vasuun (opettaja, erityisopettaja, huoltaja). Tarvittaessa huoltajan luvalla yhteydenotto neuvolan terveydenhoitajaan.
- Varhaiskasvatuksen tukitoimien toteutus ja arviointi
- Jos toteutetut tukitoimet eivät riitä tai huoli jatkuu, otetaan asia puheeksi huoltajan kanssa uudelleen. Viimeistään tämän jälkeen varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja on huoltajan luvalla yhteydessä neuvolan terveydenhoitajaan. Yhteistyö käynnistyy.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹⁰⁹. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹¹⁰.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹¹¹. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹¹².



Ruokolahti

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa yhteistyötä lapsen kanssa tehdään päivittäin, aina kun lapsi on paikalla varhaiskasvatuksessa. Lasta havainnoidaan, hänen kanssaan keskustellaan ja häntä kuunnellaan - selvitetään, mistä lapsi tykkää, mitä osaa, mitä haluaa oppia, minkä kokee vaikeaksi - ja mikä häntä voisi siinä auttaa. Ikänsä ja taitojensa mukaan lapsi voi osallistua myös vanhempien kanssa pidettäviin keskusteluihin, vaikka osaksi aikaa.

Yhteistyö huoltajien kanssa on säännöllistä ja lähes päivittäistä. Lapsen kuulumisista ja päivän tapahtumista voidaan keskustella tuonti- ja hakutilanteissa, lisäksi yhteistyömuotona Daisy-viestit,

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 40-41 §

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

puhelin keskustelut sekä vuosittain 1-2 kertaa toteutuvat lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, ns. vasu-keskustelut. Tarvittaessa tämän lisäksi voidaan varata aika keskustelulle. Näin toimitaan varsinkin silloin, jos henkilöstöllä on herännyt huolta lapseen liittyvissä asioissa, ja asia on otettava puheeksi mahdollisimman pian. Huoli voi herätä myös huoltajilla, jolloin on tärkeää, että huoltaja tulee kuulluksi ja lapsen tukimuotoja pohditaan yhdessä, vaikka varhaiskasvatuksessa ei tuen tarvetta olisikaan näkyvissä. Huoltajat voivat ottaa huolensa puheeksi joko lapsen varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Yhteistyötä tehden lapsen tuki ja tuen toteuttamisen tavoitteet saavutetaan parhaiten. Tuen aikana huoltajan kanssa tehdään yhteistyötä yleensä tiiviimmin, keskusteluiden sekä palaverien muodossa. Huoltajat välittävät tietoa varhaiskasvatuksen ja neuvolan sekä mahdollisen hoitavan- / tutkivan tahon välillä. Vanhempien luvalla voivat eri ammattilaiset keskustella myös keskenään lapsen tuen asioista.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹³.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁴. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁵.



Ruokolahti

¹¹³ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹¹⁴ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

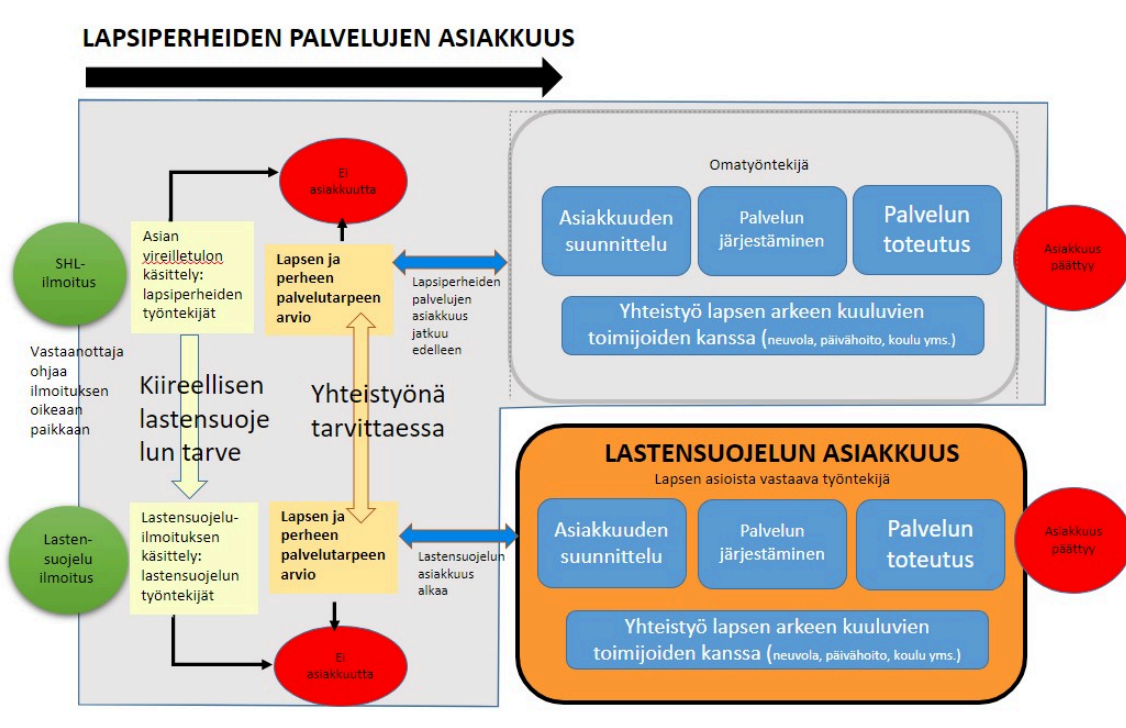
¹¹⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

Ruokolahti kuuluu Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteisiin (Eksote), joka muuttuu vuoden 2023 alussa Etelä-Karjalan hyvinvointialueeksi.

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa monialainen yhteistyö toteutuu Eksoten ja alueellisten varhaiskasvatustyöryhmien yhdessä laatimien prosessikuvausten mukaisesti. Eksoten Lasten ja nuorten talo toimii Lappeenrannassa ja Imatralla. Ruokolahtelaiset lapset ja perheet ohjataan pääsääntöisesti Imatran Lanu-talolle.

Ruokolahdella tehdään tiivistä yhteistyötä neuvolan kanssa. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöryhmä, VAMO, kokoontuu vähintään kaksi kertaa syksyllä ja kaksi kertaa keväällä. VAMOn osallistuvat päiväkodilta varhaiskasvatuspäällikkö, päivähoiton ohjaaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä neuvolasta terveydenhoitaja ja perhetyöntekijä. Tapauskohtaisesti, tietyn lapsen asioita käsiteltäessä, paikalla on kutsuttuna lasten huoltajien lisäksi ainoastaan ne henkilöt, jotka työskentelevät lapsen ja perheen kanssa. VAMOn lisäksi neuvolan terveydenhoitaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen opettaja ovat tarvittaessa yhteydessä puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Aina lapsen asioista puhuttaessa, on huoltajilla oltava tietoa asiasta ja mikäli huoltaja ei ole itse paikalla, lupa häneltä yhteistyöhön.

Eksoten ja varhaiskasvatuksen yhteistyö Lapsi-perhepalveluissa



5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹⁶ ja tuen muodot¹¹⁷ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia

¹¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁸. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai*
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.*

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹¹⁹.



Ruokolahti

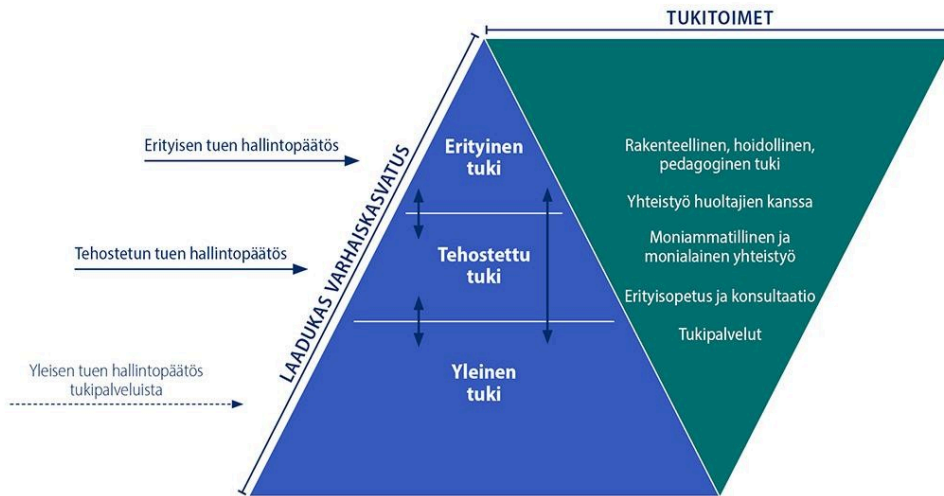
Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä, tehostettua tai erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä. Tuen taso arvioidaan aina lapsikohtaisesti tarpeiden mukaan ja tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tuki toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa, varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä muun henkilöstön kanssa. Tehostetusta ja erityisestä tuesta tehdään hallinnollinen päätös, samoin tukipalveluista, jotka sisältyvät yleiseen tukeen.

Lapsen tuen tarpeen määrittämisessä on oleellista henkilöstön ammattitaito, lapsen systemaattinen havainnointi, tuen tarpeen dokumentointi ja arviointi, tuen vaikuttavuuden arviointi sekä yhteistyö vanhempien, huoltajien ja mahdollisesti muiden ammattilaisten kanssa. Tuen toteuttamisen yksityiskohtaiset erot määräytyvät yksilökohtaisesti omassa varhaiskasvatuspaikassa ja -ryhmässä, missä parhaiten tunnetaan lapsi ja osataan arvioida lapsen tuen tarve.

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Varhaiskasvatuksessa toteutettava tuki



Alila, Kirsi 2022. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²⁰.



Ruokolahti

Varhainen tuen tarpeen tunnistaminen ja ennaltaehkäisevän toiminnan merkitys korostuvat laadukkaassa perustoinnassa ja yleisessä tuessa. Kun lapsi saa yleisessä tuessa tarvitsemaansa tukea oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen, mahdolliset haasteet eivät pääse monimutkaistumaan. Kaikki varhaiskasvatuksessa olevat lapset kuuluvat yleisen tuen piiriin ja kaikilla on oikeus saada tukea sitä tarvitessaan. Jollakin lapsella yksilöllistä tuen tarvetta on enemmän kuin toisella ja tarve voi olla ajoittaista tai kokoaikaista.

Tuki aloitetaan heti, kun sen tarve on havaittu. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee havainnoista lapsen huoltajien kanssa ja huoltajat ovat tuen tarpeen arvioinnissa ja suunnittelussa mukana alusta alkaen. Tuki suunnitellaan ja järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä lapsen omassa ryhmässä ja kaikki ryhmän aikuiset sitoutuvat tuen antamiseen. Kaikki varhaiskasvatuksen tuen muodot ovat käytettävissä myös yleisessä tuessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa.

Lapsi voi tarvita yksilöllistä tukea esimerkiksi tiettyihin taitoihin, kuten kielen kehitykseen, sosioemotionaalisiin tai itsesääätelytaitoihin liittyen tai erityisesti tietyissä tilanteissa, kuten siirtymätilanteissa, kaverisuhteissa tai leikkimisessä. Yleisen tuen tarve on pääsääntöisesti lyhytkestoista tai määräaikaista, mutta se voi olla myös pitkäkestoista, esimerkkinä tukiviittomat tai kuvatuki toiminnanohjauksen tukena. Tukea annetaan niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa yleisen tuen tarpeen, sovitut tukimuodot ja arvioinnit lapsen vasaan, mahdollisista tukipalveluista tehdään hallinnollinen päätös.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²¹. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²².



Ruokolahti

¹²¹ HE 148/2021 vp, s. 32

¹²² Varhaiskasvatustilaki 15 e §

Lapselle annetaan tehostettua tukea, mikäli yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetyä, aloittaminen ei edellytä diagnoosia. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä. Tehostetusta tuesta ja sen aikana tarvittavista tukipalveluista tehdään hallintopäätös. Jos tehostetun tuen tarve päättyy, tukimuodot muuttuvat tai tuen taso muuttuu (yleinen tai erityinen tuki) tehdään uusi päätös, joka kumoaa aiemman päätöksen.

Tehostetun tuen aloittaminen ja päättyminen sekä lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa.

Yhteistyö lapsen ja huoltajien kanssa tiivistyy ja tuen tarvetta arvioidaan ja suunnitellaan vähintään kerran syksyllä ja kerran keväällä vasukeskusteluiden tai mahdollisten monialaisten palaverien yhteydessä. Mikäli lapsella on asiakkuus Lasten ja nuorten talossa tai Etelä-Karjalan keskussairaалassa, huomioidaan mahdolliset lausunnot tai huoltajien luvalla pyydetään tarvittaessa terapeutteja tai muita lapsen kanssa toimivia ammattilaisia mukaan tukitoimien suunnitteluun ja arviointiin.

Mikäli esiopetuksessa oleva lapsi saa tehostettua tukea ja osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, tehdään varhaiskasvatuksen tehostetusta tuesta hallinnollinen päätös ja kirjataan tuki lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²³.



Ruokolahti

Erityinen tuki on vahvin tukimuoto. Erityistä tukea annetaan, mikäli tehostettu tuki ei ole riittävää tai kun lapsi tarvitsee sitä vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai muusta merkittävästä toimintakykyä alentavasta oppimisen ja kehityksen tarpeesta johtuen. Tukitoimet suunnitellaan aina yksilöllisesti. Erityinen tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista tuen tarvetta, jonka aikana käytössä on useita eri tukimuotoja ja tukipalveluita. Erityisen tuen aloittaminen ei edellytä diagnoosia tai kuntoutustarvetta, eikä aiempaa tehostetun tuen antamista. Erityisestä tuesta ja sen aikana

¹²³ Varhaiskasvatustarvaki 15 e §
64

tarvittavista tukitoimista tehdään aina hallintopäätös. Jos erityisen tuen tarve päättyy, tukimuodot muuttuvat tai tuen taso muuttuu (yleinen tai tehostettu tuki) tehdään uusi päätös, joka kumoaa aiemman päätöksen.

Erityisen tuen aloittaminen ja päättyminen sekä lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa.

Erityisen tuen aikana varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja tekevät tiivistä yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyötahojen, esim. sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Erityisessä tuessa tuen tarvetta arvioidaan ja suunnitellaan vähintään kerran syksyllä ja kerran keväällä vasukeskusteluiden tai mahdollisten monialaisten palaverien yhteydessä. Mikäli lapsella on asiakkuus esim. Lasten ja nuorten talossa tai Etelä-Karjalan keskussairaalassa, huomioidaan mahdolliset lausunnot tai pyydetään, huoltajien luvalla, terapeutteja tai lapsen kanssa toimivia ammattilaisia mukaan tukitoimien suunnitteluun ja arviointiin.

Lapsen kuuluessa pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, voidaan tämä toteuttaa kolmella eri tavalla. Lapsi voi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sen vuoden syksyllä, kun hän täyttää 5 vuotta ja jatkaa toisen vuoden esiopetuksessa. Tai lapsi voi aloittaa pidennetyn oppivelvollisuuden sen vuoden syksyllä, kun hän täyttää 6 vuotta, käy esiopetusta kaksi vuotta ja aloittaa koulun sinä vuonna kun hän täyttää 8 vuotta. Kolmas vaihtoehto on, että lapsi aloittaa pidennetyn oppivelvollisuuden sen vuoden syksyllä kun hän täyttää 6 vuotta, käy esiopetusta vain yhden vuoden ja lähtee kouluun 7 vuotiaana. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta ja esiopetuksen alkaessa laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset, myös vaikea sairaus tai kehityksen viivästyminen voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

Mikäli esiopetuksessa oleva lapsi saa erityistä tukea ja osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, tehdään varhaiskasvatuksen erityisestä tuesta hallinnollinen päätös ja kirjataan tuki lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

5.3.4. Tuen muodot

*Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁴. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.*

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja

toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁵. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaisairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.



Ruokolahti

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tukimuodot suunnitellaan niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Tuen muodot sovitaan keskustelussa huoltajien kanssa ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tuen muotoja ovat pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot. Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti, ja niitä voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostetussa ja erityisessä tuessa tukimuotojen määrä usein lisääntyy ja tuki vahvistuu.

¹²⁵ Varhaiskasvatustilanne 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluu muun muassa:

- selkeä ja ennakoitava päivärytmi sekä johdonmukaisuus ja toistuvat toiminnot
- oppimisympäristöjen muokkaaminen - mahdollistaa lapsen osallistumisen tasa-arvoisesti toimintaan omassa ryhmässä
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, joiden avulla kaikilla lapsilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja osalliseksi varhaiskasvatuksen arjessa, esim. kuvat, tukiviittomat ja eleet sekä teknologian hyödyntäminen, mm. erilaiset sovellukset
- aikuisten sensitiivinen läsnäolo
- yhtenäiset ja johdonmukaiset pedagogiset sekä erityispedagogiset työtavat ja menetelmät, mm. pienryhmissä toimiminen, tehtävien eriyttäminen helpottaen tai vaikeuttaen, leikkitaitojen suunnitelmallinen tukeminen (mm. leikkitaulut, ohjatut leikkiryhmät), tunnetaitojen opettelu ja erilaiset yksilölliset ratkaisut esim. siirtymissä, ruokailu- tai lepohetkillä
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva ja/tai osa-aikainen tuki
- varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi

Pedagoginen tuki voidaan suunnitella ja toteuttaa yksilöllisistä, pienen ryhmän tai koko ryhmän tarpeista lähtöisin. Lähtökohtaisesti tuki suunnitellaan lapsen omassa ryhmässä toteutettavana inklusiivisena toimintana.

Rakenteellisia tuen muotoja ovat esimerkiksi:

- henkilöstön pedagogisen / erityispedagogisen osaamisen lisääminen esimerkiksi koulutuksilla
- henkilöstön mitoitukseen ja henkilöstörakenteeseen tehtävät ratkaisut
- ryhmän lapsimäärän pienentäminen
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut
- apuvälineiden käyttäminen ja esteettömyyden huomiointi

Hoidollisen tuen muotoja ovat avustamisen tarpeet ja apuvälineet, jotka ovat osa lapsen varhaiskasvatuspäivää ja liittyvät esimerkiksi:

- lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon
- lääkitykseen
- ruokavalioon
- liikkumiseen

Hoidollisten menetelmien käytössä tehdään yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa, yhteistyömuotona konsultaatiot ja henkilöstön ohjaus.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁶. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁷.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä,

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.



Ruokolahti

Lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, sen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan vähintään kerran syksyllä ja kerran keväällä yhteistyössä huoltajien kanssa. Lisäksi arviointia tehdään aina tarpeen mukaan, esimerkiksi tuen tarpeen muuttuessa tai lapsen varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Pyyntö lapsen tuen arviointiin voi tulla varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi huoltajilta sekä lapsen tukeen osallistuvilta yhteistyötahoilta. Varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa tuen tarpeen arvioinnin toteutumisesta, arviointi tehdään yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Ruokolahdella varhaiskasvatuksen erityisopettaja pääsääntöisesti osallistuu tuen arviointiin, muut asiantuntijat, kuten neuvolan terveydenhoitaja, perhetyöntekijä, Lasten ja nuorten talon tai keskussairaalan edustajat, tarpeen mukaan, varhaiskasvatuksen pyynnöstä. Tuen arviointia tehdään vasa- ja muiden päiväkodin keskustelujen lisäksi esimerkiksi monialaisissa verkostopalaverissa. Tuen arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, kirjaamisesta huolehtii varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁸. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹²⁹. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

¹²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹²⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹³⁰.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³¹.

130 HE 148/2021 vp, s. 34

131 HE 148/2021 vp, s. 35



Ruokolahti

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään jokaiselle lapselle vuosittain. Vasukeskustelu huoltajien kanssa käydään syyskaudella ja kirjataan vuoden loppuun mennessä. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään ja arvioidaan aina tarpeen mukaan aiemmin kuvattujen arviointikäytäntöjen mukaan.

Ruokolahdella lapsen vasu kirjataan Daisyn vasupohjaan - vanhemmilla lomakkeessa oma osio, jonka täyttämässä henkilöstö auttaa tarvittaessa, myös lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan. Daisyn lomake ohjaa kirjaamaan vasuun oleelliset asiat myös tukeen liittyen. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen varhaiskasvatuksen tuki sovitetaan yhteen esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjataan selkeästi näkyviin lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Vasukeskusteluajan järjestäminen ja vasun kirjaaminen on varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla. Huoltajien ja opettajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lähes aina vasukeskusteluun, mikäli on tarkoitus keskustella esim. lapsen tuen tarpeesta, tuen tason määrittelystä, tukimuodoista tai arvioidaan jo olemassa olevaa tukea. Vasukeskusteluun ja tuen arviointiin voidaan huoltajien luvalla kutsua mukaan myös lapsen mahdolliset terapeutit (puhe-, toiminta-, fysioterapeutti) tai edustaja esim. keskussairaalaalta tai Lanu-talolta.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, tulee lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjata seuraavat asiat:

- Tuen alkaminen ja päättyminen sekä tuen taso
- Pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot ja tukitoimet
- Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut sekä vastuunjako
- Tuen vaikuttavuuden arviointi - kuvaus tukitoimista, niiden vaikuttavuudesta ja kehittämisestä, perustelut siitä, millaisista tukitoimista lapsi hyötyy
- Lapsen tuen tarpeen muutokset ja toimenpiteiden päättyminen
- Lisäksi mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, jos se on olennaista lapsen saaman varhaiskasvatuksen näkökulmasta

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään hallinnollisten päätösten teossa niin tehostetun tai erityisen tuen kuin tukipalveluiden osalta ja päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti varhaiskasvatuksen opettajan / varhaiskasvatuksen erityisopettajan toimesta.

Vaikka lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskustelut ja kirjaamiset ovat opettajien vastuulla, on vasu tärkeä työväline kaikille lapsen kanssa työskenteleville varhaiskasvatuksen aikuisille, varsinkin silloin, kun lapsella on tuen tarvetta. Siksi on tärkeää, että myös ryhmän lastenhoitajilla ja mahdollisilla avustajilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ennen lapsen vasukeskustelua, sekä tutustua vasuun ja siihen kirjattuihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³². Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³³. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁴. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³⁵. Päätös on aina perusteltava¹³⁶. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁷.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹³⁸.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹³⁹.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁴⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvveluista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispaalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

132 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

133 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

134 HE 148/2021 vp, s. 35

135 Varhaiskasvatuslaki 62 §

136 Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

137 HE 148/2021 vp, s. 36

138 HE 148/2021 vp, s. 34

139 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

140 HE 148/2021 vp, s. 30



Ruokolahti

Ruokolahdella varhaiskasvatuspäällikkö tekee tuen tarpeen arviointiin perustuvan hallintopäätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista kaikilla tuen tasoilla. Ennen päätöksen tekemistä kuullaan lasta ja huoltajaa. Lasta kuullaan havainnoinnin ja keskustelujen kautta lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Huoltajien ja lapsen kuulemisessa käytetään "Esitys lapsen tuesta ja tukipalveluista" -lomaketta.

Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätöksessä päätetään tuen muodoista, varhaiskasvatuksen toimipaikasta sekä tukipalveluista. Ellei lapsen tuen tasosta tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan uudella hallintopäätöksellä, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Hallinnollisen päätöksen prosessi on sama niin varhaiskasvatuksen kuin esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee ja kokoaa yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa hallinnolliseen päätökseen tarvittavat asiakirjat, joita ovat:

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tai esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, johon kirjattu tuen tarpeen arviointi, käytetyt tukimenetelmät ja tuen muodot sekä arvio niiden vaikutuksista
- esitys tuen järjestämisen tasosta, joka sisältää huoltajan ja lapsen kuulemisen
- mahdolliset tutkivan tahon lausunnot

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee esityksen lapsen tuesta hallinnollista päätöstä varten. Tämän pohjalta varhaiskasvatuspäällikkö tekee hallinnollisen päätöksen muutoin, pidennetyistä oppivelvollisuudesta päätöksen tekee hyvinvointipalvelujen toimialajohtaja.

Lapsen osallistuessa kahden kunnan varhaiskasvatustoimintaan, hallintopäätökset tehdään molemmissa kunnissa erikseen. Tuen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin osalta tehdään yhteistyötä lapsen edun mukaisesti.

5.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana

- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla lapsen ohjautuminen pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin ja monialainen yhteistyö prosessissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla omaleimainen, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää ja kuvaa suunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴¹. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnustetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴². Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴³. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴⁴. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴⁵.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, ovat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa

141 Varhaiskasvatustilain 24 §

142 Varhaiskasvatustilain 24 §

143 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

144 Varhaiskasvatustilain 24 §

145 Varhaiskasvatustilain 20 §

varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.



Ruokolahti

Ruokolahdella varhaiskasvatuksen ulkopuolinen arviointi on osa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) arviointia. Karvin arviointiin kohdistuvien kyselyjen vastaamisesta huolehditaan ja kyselyt kohdennetaan vastattaviksi niille henkilöille, joilla on aito tietous asiasta. Kyselyjen tarkoitus on olla myös osa toiminnan itsearviointia ja niiden läpikäyminen asianosaisten kanssa hyödyntää toiminnan kehittämistä. Sähköisiä ja valtakunnallisia arviointimenetelmiä hyödynnetään mahdollisimman paljon.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään tarvittaessa ja se hyväksytään hyvinvointipalvelujen lautakunnassa. Lautakunta on myöntänyt varhaiskasvatuspäällikölle oikeuden tehdä pieniä asiamuutoksia paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja muuttaa sen liitteitä.

Toiminnan arvioinnin avulla kartoitetaan saavutetut tavoitteet sekä tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esille kehittämistarpeita. Tavoitteena on varhaiskasvatuksen sisällöllinen kehittäminen sekä yhteisistä toimintatavoista sopiminen. Arvioinnissa hyödynnetään asiakaskyselyjä sekä henkilöstölle kohdennettuja työhyvinvointia ja työtyytyväisyyttä mittaavia kyselyjä, tiimien itsearviointia ja kehityskeskusteluja. Kehityskeskusteluissa nousseiden henkilöstön tarpeiden ja ammatillisen kehittymisen tavoitteiden pohjalta laaditaan työn tukemiseksi ja sisällölliseksi kehittämiseksi vuosittainen koulutussuunnitelma. Palautetta perheiden ja lasten tyytyväisyydestä toimintaan, toiminnan tavoitteiden saavuttamisesta ja yhteistyöstä saadaan parhaiten yhteisissä keskusteluissa, vanhempainilloissa sekä muussa yhteisessä toiminnassa.

Arvioinnin tuloksista tiedotetaan huoltajia, henkilöstöä ja päättäjiä. Lapsen huoltajilla on myös mahdollisuus tulla keskustelemaan varhaiskasvatuksen arjesta ja antaa palautetta, mikäli siihen on aihetta. Perheiltä tulleet palautteet käydään läpi työpaikka-/ tiimipalavereissa ja niistä tiedotetaan esimiehille.

Varhaiskasvatustyön ja arvioinnin kehittäminen on osa jokaisen varhaiskasvatuksen työntekijän ja tiimin arkityötä. Arviointia tehdään jatkuvasti suhteessa omaan työhön, työyhteisöön ja lapsiin yhteisesti sovittujen periaatteiden ja ryhmävasuun kirjattujen tavoitteiden mukaisesti. Pedagogisen dokumentoinnin pohjalta tehtyä toiminnan suunnittelua arvioidaan jatkuvasti ja arvioinnin tuloksista tiedotetaan perheitä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ennen sen vuosittaista päivittämistä ja uuden laatimista yhdessä lapsen, huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Ruokolahden varhaiskasvatuksessa toteutetaan arviointia arvioinnin vuosikellon mukaisesti.

Elokuu

- Päivitetään lasten luvat Daisyyn

- Lasten havainnointi ja dokumentointi (**jatkuu koko toimintakauden ajan**) vasukeskustelujen varten, luetaan lasten edelliset vasut
- valitaan lapsen Daisy Vasusta osa-alueita tarkemman havainnoinnin kohteiksi tietyllä ajanjaksolla (jatkuu koko toimintakauden ajan)
- vasukeskustelujen jälkeen sovitaan arviointikuukausia (tai ajanjaksoja), jolloin arvioidaan **oman ryhmän kanssa sovittua osa-aluetta** → yhteisissä pedagogisissa palavereissa pohditaan, miten tämä ilmenee oman ryhmän toiminnassa, kirjataan asiat ryhmävasuun dokumentointi otsikon alle, arviointi kohtaan
- Lasten vasukeskustelut & Lp-keskustelut alkavat (3- ja 5-vuotiaat), voidaan pitää Lp-keskusteluja myös tarpeen vaatiessa
- Ryhmävasun tekeminen aloitetaan, hyödynnetään edellisen vuoden ryhmävasua, aloitetaan ryhmävasun tekeminen ryhmälle tärkeimmästä osa-alueesta, täydennetään ja käydään ryhmässä läpi vähintään kerran kuukaudessa ryhmäpalaverissa
- Veo kiertää ryhmissä, huomioi ryhmää kokonaisuutena

Syyskuu

- Vasukeskustelut jatkuvat
- Lasten vasujen purku
- Ryhmävasun tekeminen jatkuu

Lokakuu

- Perheiden palautteet toiminnasta, lyhyt kysely, sovitaan milloin käydään vastaukset läpi
- Kysely henkilöstölle samasta aihepiiristä kuin vanhemmille
- Vasukeskustelut
- Lasten vasujen purku
- Ryhmävasu

Marraskuu

- Tarkastellaan ja arvioidaan lapsiryhmän kanssa, mitä on tehty syksyn aikana, käytetään valokuvia, tehtyjä töitä jne., kirjataan arviointi ryhmävasuun
- Vasukeskustelut
- Lasten vasujen purku
- Ryhmävasu

Joulukuu

- Tavoite: vasukeskustelut käyty joulukuun loppuun mennessä
- Tavoite: ryhmävasu valmis joulukuun loppuun mennessä
- Lasten vasujen purku

Tammikuu

- Lasten vasujen arviointi
- Ryhmävasun arviointi (korjaavat liikkeet mahdollisia)

Helmikuu

- Lasten vasujen arviointi
- Ryhmävasun arviointi

Maaliskuu

- Lasten vasujen arviointi
- Ryhmävasun arviointi

Huhtikuu

- Lasten vasujen arviointi
- Perheiden palautteet toiminnasta, lyhyt kysely
- Kysely henkilöstölle samasta aihepiiristä kuin vanhemmille

- Ryhmävasun arviointi

Toukokuu

- Siirtopalaverit
- Tarkastellaan ja arvioidaan lapsiryhmän kanssa, mitä on tehty kevään aikana, käytetään valokuvia, tehtyjä töitä jne., kirjataan arviointi ryhmävasuun
- Lasten vasujen arviointi
- Ryhmävasun arviointi
- Arvioinnin vuosikellon arviointi

Läpi toimintakauden

- Lasten havainnointi ja dokumentointi
- Lasten kanssa ryhmässä otetaan arvioinnin kohteeksi konkreettisia asioita ryhmän tai lapsen tavoitteisiin peilaten
- Ryhmän/tiimin kanssa arvioidaan viikoittain/kuukausittain esim. toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja toteutumista sekä lasten ja perheiden osallisuutta ← ryhmävasuun kirjattuja asioita (liittyy myös ryhmävasun arviointiin)
- Ryhmän/tiimin/lasten tekemää arviointia ohjaa se, mistä ryhmä/tiimi tarvitsee arviointitietoa
- Toimintakertomukseen kootaan toteutunut arviointi numeraalisesti eli kuinka monta kertaa on eri arvioinnin kohdat toteutuneet, esim. onko lasten vasut pidetty 100% vuoden loppuun mennessä, tehdään erillinen taulukko

7.2. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa päätetään ja kuvataan, miten

- *varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa*
- *lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*
- *lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja parantamisessa*
- *arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä*
- *arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.*